

УДК 504 (1-21).628.1.033:614.777:504.4.062.2:341.238
№ держреєстрації 0119U102748
Інв. №

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

НАУКОВО – ДОСЛІДНА УСТАНОВА
«УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ»
(УКРНДІЕП)

61166, м. Харків, вул. Бакуліна, 6 тел./ факс (057) 702 15 92

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор УКРНДІЕП
д-р геогр. наук, проф.

А. В. Гриценко
грудня 2019 року

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
за темою №7/1.1-19

НАУКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНОЮ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІЛЮВИХ ПОКАЗНИКІВ ДО ПРОТОКОЛУ
ПРО ВОДУ ТА ЗДОРОВ'Я
(проміжний)

Науковий керівник НДР

Перший заступник директора з наукової
роботи, завідувач лабораторії досліджень
екологічної стійкості об'єктів довкілля та
природних територій особливої охорони,
канд. біол. наук

О. Г. Васенко

2019

Результати цієї роботи розглянуто Вченою радою УКРНДІЕП
протокол від 10 грудня 2019 № 7

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР перший заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії досліджень екологічної стійкості об'єктів довкілля та природних територій особливої охорони, канд. біол. наук	О. Г. Васенко (Вступ, висновки, розд. 2)
Відповідальний виконавець науковий співробітник Виконавці: Старший науковий співробітник канд. біол. наук	А. А. Карлюк (Реферат, розд. 2 п. 1.1, 1.2) Д. Ю. Верниченко-Цветков (розд.1 п. 1.1)
Старший науковий співробітник	М. В. Старко (розд. 1 п. 1.3)
Науковий співробітник	О. Ю. Ієвлєва (розд. 1 п. 1.2)
Науковий співробітник	А. Ю. Міланіч (розд. 2 п. 1.1)
Науковий співробітник	О. В. Поддашкін (розд. 2 п. 1.3)
Науковий співробітник	Т. В. Божко (розд. 1 п. 1.2)
Науковий співробітник	О. В. Козловська (розд. 2 п. 1.2)
Технік I категорії	В. С. Волобуєва (глосарій)
Інженер II категорії	Ю. В. Свиридов (розд. 1 п. 1.3)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: сторінок – 48, рисунків – 3, таблиць – 1.

Об'єктом дослідження є процес виконання Україною зобов'язань за Протоколом про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, а також супроводження процесу обговорення переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Мета роботи – супроводження процесу виконання Україною зобов'язань за Протоколом про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер та обговорення переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Науково-технічна робота включає: проміжний звіт про науково-дослідну роботу.

Підставою для виконання даної роботи є доручення Міністерства екології та природних ресурсів України до Науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» (лист № від 2019 р.).

Використання науково-технічної продукції здійснюється Замовником.

Ключові слова: КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ВОДОТОКІВ ТА МІЖНАРОДНИХ ОЗЕР, ПРОТОКОЛ ПРО ВОДУ ТА ЗДОРОВ'Я, НАЦІОНАЛЬНІ ЦІЛЬОВІ ПОКАЗНИКИ, ОРГУСЬКА КОНВЕНЦІЯ, ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЦЕСУ ДОСЯГЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІЛЬОВИХ ПОКАЗНИКІВ, ГРОМАДСЬКІ КОНСУЛЬТАЦІЇ.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.....	5
Вступ.....	8
1 Аналіз умов Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер та Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції та процесу їх впровадження в Україні.....	10
1.1 Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер.....	10
1.2 Стан впровадження Протоколу про воду та здоров'я в Україні...	13
1.3 Перегляд національних цільових показників України до Протоколу про воду та здоров'я.....	22
2 Вимоги протоколу, щодо участі громадськості в обговоренні переліку оновлених національних цільових показників.....	25
2.1 Аналіз умов Оргуської конвенції.....	25
2.2 Обговорення громадськістю переліку оновлених національних цільових показників.....	27
2.3 Пропозиції учасників громадських консультацій, щодо оновленого переліку національних цільових показників.....	40
Висновки.....	44
Перелік посилань.....	46
Додаток А – Рецензія внутрішня.....	49
Додаток Б – Рецензія зовнішня.....	52
Додаток В – Технічне завдання.....	55
Додаток Г – Витяг з протоколу засідання Вченої ради УКРНДІЕП.....	58

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВЕГО «МАМА-86»	- Всеукраїнська екологічна громадська організація
ВООЗ	- Всесвітня організація охорони здоров'я
Держводагентство	- Державне агентство водних ресурсів України
Держспоживслужба	- Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
ДНЗ	- Дошкільний навчальний заклад
ДСанПіН	- Державні санітарні правила та норми
ЄЕК	- Європейська економічна комісія ООН
ЄС	- Європейський Союз
ЗУ	- Закон України
Мінекоенерго	- Міністерство енергетики та вугільної промисловості
Мінекономрозвитку	- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Мінприроди	- Міністерство екології та природних ресурсів України
Мінрегіон	- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
МОЗ	- Міністерство охорони здоров'я України
НДР	- Науково-дослідна робота
НЦП	- національний цільовий показник
ООН	- Організація об'єднаних націй
РГ	- Міжвідомча робоча група
УКРНДІЕП	- Український науково-дослідний інститут екологічних проблем
ЦО	- Цільова область
ЮНІСЕФ	- United Nations Children's Fund, UNICEF, спеціалізована структура ООН

«громадськість» означає одну або більше фізичну або юридичну особу та, згідно з національним законодавством або практикою, їхні асоціації, організації та групи;

«державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти (в тексті - санітарні норми)» - обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення;

«джерело питного водопостачання» означає водний об'єкт, вода якого використовується для питного водопостачання після відповідної обробки або без неї;

«колективна система» означає:

(а) систему для постачання питної води в домашні господарства або на підприємства; і/або

(б) систему для проведення санітарно-профілактичних заходів, яка обслуговує кілька домашніх господарств або підприємств та, у разі необхідності, також забезпечує збір, транспортування, очистку та вилучення або повторне використання промислових стічних вод, функціонування якої забезпечується органом державного сектора, підприємством приватного сектора або на партнерських засадах цими двома секторами;

«Конвенція» означає Конвенцію про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, укладену в Гельсінкі 17 березня 1992 року;

«Протокол» означає Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер;

«місцевий» стосується всіх відповідних територіальних одиниць, рівень яких нижче державного;

«нецентралізоване питне водопостачання» означає забезпечення індивідуальних споживачів питною водою з джерел питного водопостачання, за допомогою пунктів розливу води (в тому числі пересувних), застосування установок (пристроїв) підготовки питної води та постачання фасованої питної води;

«питна вода» означає воду, яка використовується чи призначена для використання людиною в якості питної води, для обробки та приготування їжі, для особистої гігієни або в аналогічних цілях;

«регіональний» стосується це адміністративно-територіальних одиниць регіонального рівня, які складається з районів;

«санітарія» означає забезпечення функціонування споруд та служб для безпечної утилізації мочи та фекалій людей;

«план управління водними ресурсами» означає план для освоєння, управління, охорони та/або використання водних об'єктів в межах певної території або зони підживлення ґрунтових вод, включаючи охорону їхніх екосистем;

«централізоване питне водопостачання» означає господарську діяльність із забезпечення споживачів питною водою за допомогою комплексу об'єктів, споруд, розподільних водопровідних мереж, пов'язаних єдиним технологічним процесом виробництва та транспортування питної води.

ВСТУП

Україна є Стороною Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року, який був ратифікований Законом України від 9 липня 2003 р. № 1066-IV. Відповідно до Протоколу про воду та здоров'я, мета цього Протоколу полягає у тому, щоб на всіх відповідних рівнях, сприяти охороні здоров'я та благополуччю людей на індивідуальній та колективній основі згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою.

Згідно статті 6.2 Протоколу про воду та здоров'я, в 2011 році було розроблено 15 національних цільових показників (НЦП). Аналіз стану досягнення НЦП, проведений УКРНДІЕП в рамках НДР «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я та визначення необхідності їх перегляду» в 2016 році, показав, що станом на перший контрольний період більшість НЦП не досягнена та навіть спостерігається погіршення ситуації в сфері дотримання зобов'язань за Протоколом.

У 2018 році був розпочатий перегляд переліку НЦП до Протоколу про воду та здоров'я, в ході якого контрольними індикаторами було охоплено всі 20 цільових областей Протоколу про воду та здоров'я.

Метою даної роботи є супроводження процесу виконання Україною зобов'язань за протоколом про воду та здоров'я до конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків, озер та обговорення переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Підставою для виконання даної роботи є забезпечення впровадження положень Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків, міжнародних озер та імплементації

європейського законодавства до екологічної політики та політичні, програмних засад державного, галузевого, регіонального та місцевого розвитку, а також доручення Мінприроди України (лист №5/4.1-15/6276-17 від 25.07.2017 р.) до науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем».

В ході роботи над звітом було здійснено аналіз умов Конвенції СЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків, міжнародних озер та Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції. Були підготовлені матеріали, щодо супроводження процесу обговорення переліку оновлених НЦП із громадськістю на регіональному рівні.

При підготовці звіту використані матеріали науково-дослідної роботи «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я (затверджені Наказом Мінприроди України від 14.09.2006 р. №324) та визначення необхідності їх перегляду» у 2016 році та НДР «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» у 2018 році. Вихідними даними також виступив оновлений перелік Цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я, розроблений за участі Мінприроди України в рамках Проекту «Водна Ініціатива ЄС +» в Україні.

Результати проведеної роботи будуть використані Мінекоенерго та іншими міністерствами, які є відповідальними за досягнення національних цільових показників (НЦП), при підготовці звітів про стан виконання вимог Протоколу та доповідей про стан навколишнього природного середовища та якість питної води. Матеріали щодо участі громадськості в обговоренні оновлених національних цільових показників будуть використані експертною групою з впровадження Протоколу про воду та здоров'я для оновлення та подальшого затвердження Переліку НЦП та розробки й впровадження Плану їх досягнення.

1. АНАЛІЗ УМОВ КОНВЕНЦІЇ ЄЕК ООН ПРО ОХОРОНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ВОДОТОКІВ ТА МІЖНАРОДНИХ ОЗЕР ТА ПРОТОКОЛУ ПРО ВОДУ ТА ЗДОРОВ'Я ДО ЦЬОЇ КОНВЕНЦІЇ ТА ПРОЦЕСУ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер

Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (далі – Конвенція) була підписана 17 березня 1992 року на засіданні Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН) в Гельсінкі та набула чинності в 1996 році. На поточний момент, сторонами Конвенції є 41 країна регіону ЄЕК ООН та Європейської спільноти. Україна приєдналася до Конвенції в 1999 році, а також ратифікувала поправки, внесені до Конвенції в 2003 році (відповідно, Законами № 801-XIV від 01.07.99 р. та № 721-VIII від 07.10.2015).

Головною метою Конвенції є посилення заходів з захисту та забезпечення екологічно стійкого використання транскордонних поверхневих та підземних вод на місцевому, національному та регіональному рівнях [1].

Частина I Конвенції присвячена загальним положенням, що стосуються всіх Сторін Конвенції, II частина – положенням щодо прибережних Сторін, III частина визначає загальні організаційні положення.

Загальними зобов'язаннями сторін Конвенції є попередження, обмеження та зменшення будь якого транскордонного впливу на водні ресурси, забезпечення використання транскордонних вод з метою екологічно обґрунтованого та раціонального управління водними ресурсами, їх збереження та охорони довкілля. Сторони також зобов'язуються розробити та приймати заходи для забезпечення використання транскордонних вод розумним та справедливим чином з урахуванням їх транскордонного

характеру для провадження діяльності, що може мати транскордонний вплив, та для забезпечення збереження та відновлення екосистем, коли це необхідно. При цьому, при виконанні вищезгаданих заходів, Сторони мають керуватися наступними принципами:

- принципом обережності, відповідно до якого заходи з попередження можливого транскордонного впливу витоку небезпечних речовин не повинні відкладатися через те, що наукові дослідження не встановили в повній мірі причинно-наслідкового зв'язку між цими речовинами, з одного боку, та можливим транскордонним впливом – з іншої;

- принципом «забруднювач платить», відповідно до якого витрати, пов'язані із заходами з попередження, обмеження та скорочення забруднення покриваються забруднювачем;

- управління водними ресурсами здійснюється таким чином, щоб потреби сучасного покоління задовольнялися без шкоди для можливості наступних поколінь задовольнити свої власні потреби.

Таким чином, для попередження, обмеження та скорочення транскордонного впливу Сторони Конвенції розробляють, затверджують та здійснюють відповідні правові, адміністративні, економічні, фінансові та технічні заходи, встановлюють граничні норми вмісту забруднюючих речовин у скидах з точкових джерел в поверхневій воді на базі найкращої наявної технології, що можуть бути конкретно застосовані для окремих галузей або секторів промисловості.

Сторони повинні розробляти та впроваджувати програми моніторингу стану транскордонних вод, в тому числі спільні програми, що містять узгоджені параметри забруднення та переліки забруднюючих речовин, за скидами та концентраціями яких в транскордонних водах ведеться регулярне спостереження та контроль. Також Сторони провадять наукові дослідження та розробки з питання попередження, обмеження та скорочення транскордонного впливу та співпрацюють в цій області, намагаючись на двосторонніх та/або багатосторонніх засадах здійснювати або активізувати в

разі необхідності конкретні науково-дослідні програми, спрямовані зокрема на:

а) розробку методів оцінки токсичності небезпечних речовин і шкоди забруднюючих речовин;

б) підвищення рівня знань про присутність, розповсюдження і вплив на навколишнє середовище забруднювачів та відповідних процесів;

в) розробку та застосування екологічно обґрунтованих технологій, методів виробництва та структур споживання;

г) поетапне припинення виробництва та застосування та/або заміну речовин, що можуть мати транскордонний вплив;

г) розробку екологічно обґрунтованих методів видалення небезпечних речовин;

д) розробку спеціальних методів покращення стану транскордонних вод;

е) розробку екологічно обґрунтованих методів будівництва водогосподарських об'єктів і способів регулювання водного режиму;

є) фізичну та фінансову оцінку шкоди, заподіяної в результаті транскордонного впливу.

Також, відповідно до Статті 14 Конвенції, Сторони створюють та за необхідності використовують системи надзвичайного сповіщення, у випадках виникнення будь-якої критичної ситуації, що може призвести до транскордонного впливу. Для ефективного функціонування таких систем розробляється уніфіковані засоби передачі та обробки інформації. У випадку виникнення критичної ситуації, прикордонні Сторони можуть надавати взаємну допомогу за розробленими та прийнятими процедурами [1].

Конвенція також регламентує проведення Нарад Сторін, на яких проводиться огляд процесу впровадження Конвенції, встановлює право голосування та функції Секретаріату Конвенції.

1.2 Протокол про воду та здоров'я: результати впровадження в Україні за 2016-2019 роки

17 червня 1999 року було створено Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (далі – Протокол). Ратифікація протоколу Україною відбулася в 2003 році (ЗУ № 1066-IV від 09.07.2003 р.). Протокол вступив в силу 4 серпня 2005 року, після ратифікації його 16-ма Сторонами Протоколу.

Мета цього Протоколу полягає у тому, щоб на всіх відповідних рівнях, як у загальнодержавному масштабі, так і у транскордонному та міжнародному контексті, сприяти охороні здоров'я та благополуччю людей на індивідуальній та колективній основі згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою [1].

Положення Протоколу застосовуються до:

- а) поверхневих прісних вод;
- б) ґрунтових вод;
- в) естуаріїв;
- г) прибережних вод, які використовуються для рекреаційних цілей або для розведення риби методом аквакультури або розведення чи збору молюсків та ракоподібних;
- г) замкнених водойм, загалом придатних для купання;
- д) вод у процесі забору, транспортування, очистки або постачання;
- е) стічних вод у процесі забору, транспортування, очистки та скиду або повторного використання.

Сторони Протоколу вживають усіх належних заходів щодо попередження, контролю та зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою, у рамках комплексних систем водопостачання з метою сталого використання водних ресурсів, забезпечення якості води в

навколишньому середовищі, безпечної для здоров'я людей, та охорони водних екосистем.

В процесі реалізації Протоколу Сторони керуються принципами, що також відображені в Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, а також ще низкою принципів, що мають більш практичне втілення. Так, впроваджується принцип профілактичного попередження спалахів захворювань, що пов'язані із водою; регламентується необхідність управління водними ресурсами на найнижчому адміністративному рівні; встановлюється необхідність інформування громадськості та її участі у прийнятті рішень, що стосуються води та здоров'я; акцентується увага на захисті осіб, особливо вразливих до захворювань, пов'язаних із водою; декларується рівноправний доступ до води, адекватний з огляду на кількість і якість, що має бути забезпечений для всіх членів суспільства, особливо тих, хто перебуває у несприятливих умовах або страждає від соціального відчуження; обов'язок охорони водних ресурсів покладається на фізичні та юридичні особи, заклади державного і приватного сектора на додаток від їх прав та повноважень відносно води, закріплених у публічному праві. Велику увагу в Протоколі приділено міжнародному співробітництву та спільним і скоординованим міжнародним діям, в тому числі у випадку виникнення надзвичайних ситуацій.

Основним інструментом досягнення мети Протоколу про воду та здоров'я є обов'язкове розроблення Сторонами так званих цільових показників та встановлення контрольних термінів їх досягнення. Ці цільові показники мають відношення до норм та рівнів результативності, яких необхідно досягати чи підтримувати для забезпечення високого рівня захисту від захворювань, пов'язаних із водою. Такі цільові показники повинні періодично переглядатися. При цьому вони передбачають відповідні практичні та/або інші заходи для участі громадськості на засадах відкритості і справедливості, забезпечують належне врахування результатів участі громадськості та, відповідно до п. 2 Статті 6 Протоколу, охоплюють [2]:

а) якість наданої питної води з урахуванням розроблених ВООЗ Керівних принципів щодо якості питної води;

б) скорочення масштабів спалахів та випадків захворювань, пов'язаних із водою;

в) частину території чи все населення або його частину, які повинні обслуговуватися колективними системами постачання питної води або для яких необхідно покращити постачання питної води іншими засобами;

г) частину території чи все населення або його частину, які повинні обслуговуватися колективними системами санітарно-профілактичного забезпечення або для яких необхідно покращити санітарно-профілактичне забезпечення іншими засобами;

г) рівні продуктивності, які повинні досягатися такими колективними системами та іншими засобами водопостачання і санітарно-профілактичного забезпечення;

д) застосування визнаної належною практики в галузі управління водопостачанням та санітарно-профілактичного забезпечення, включаючи охорону водних об'єктів, які використовуються як джерела питної води;

е) випадки скидів необроблених стічних вод і необроблених потоків дощових стічних вод з колекторних систем для стічних вод у води, на які поширюється дія цього Протоколу;

є) якість скидів стічних вод з установок з очистки стічних вод у води, на які поширюється дія цього Протоколу;

ж) вилучення або повторне використання осаду стічних вод з колективних систем санітарно-профілактичного забезпечення або інших установок для санітарної очистки та якість стічних вод, які використовуються для іригації з урахуванням Керівних принципів ВООЗ/ЮНЕП щодо безпечного використання стічних вод та випорожнень у сільському господарстві та аквакультури;

з) якість водних об'єктів, які використовуються як джерела питної води, що, як правило, використовуються для купання або для розведення риби методом аквакультури чи розведення або збору молюсків та ракоподібних;

и) застосування визнаної належною практики в галузі управління замкнутими водоймами, загалом придатними для купання;

і) виявлення та приведення в порядок особливо забруднених місць, які спричиняють або можуть спричинити несприятливий вплив на водні об'єкти, на які поширюється дія цього Протоколу, і таким чином є джерелами загрози виникнення захворювань, пов'язаних із водою;

й) ефективність систем для управління, розробки, охорони та використання водних ресурсів, включаючи застосування визнаної належною практики в галузі контролю забруднень з джерел усіх видів;

ї) періодичність публікування інформації щодо якості наданої питної води та інших вод, які мають відношення до цільових показників.

На виконання положень ст.6.2 Протоколу, в 2011 році було розроблено 15 національних цільових показників (НЦП), поступове досягнення яких планувалося в два етапи (контрольні періоди – 2015 та 2020 рр.) [2]:

1) Покращення безпечності питної води за мікробіологічними показниками ((кишкова паличка (*E.coli*) та ентерококи).

2) Покращення безпечності та якості питної води за хімічним складом (за пріоритетними показниками: фториди, нітрати (по NO_3), нітрити, миш'як, свинець, залізо загальне, жорсткість, сухий залишок, сульфати, хлориди, марганець).

3) Зниження рівня захворюваності населення холерою, бацилярною дизентерією (шигеліоз), гострою кишковою інфекцією викликаною ентеро-геморрагічною кишковою паличкою, вірусним гепатитом А, черевним тифом, водно-нітратною метгемоглобінемією, пов'язаними із вживанням недоброякісної питної води.

4) Забезпечення необхідним новітнім обладнанням лабораторій для перевірки безпечності та якості питної води.

- 5) Забезпечення населення питною водою належної якості.
- 6) Забезпечення дітей в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах питною водою.
- 7) Забезпечення населення централізованими системами водовідведення.
- 8) Забезпечення дітей покращеними умовами санітарії в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах (покращення умов санітарії і підключення дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів до систем водовідведення).
- 9) Зменшення протяжності трубопроводів водовідведення та водопостачання, що перебувають в аварійному стані.
- 10) Зменшення обсягу скиду стічних, шахтно-кар'єрних та колекторно-дренажних вод без очистки і недостатньо очищених.
- 11) Підвищення ефективності роботи очисних споруд.
- 12) Розробка і затвердження планів управління басейнами річок Дніпро, Дністер, Дунай, Тиса, Сіверський Донець, Південний Буг.
- 13) Підготовка та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні.
- 14) Підготовка та оприлюднення Короткої доповіді про прогрес у впровадженні Протоколу про воду та здоров'я.
- 15) Підвищення рівня обізнаності представників центральних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, наукових установ, організацій і громадськості. Ознайомлення з найкращими світовими технологіями водопостачання та водовідведення, підвищення рівня громадської відповідальності щодо охорони водних ресурсів.

Аналіз стану досягнення НЦП, проведений УКРНДІЕП в рамках НДР «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я та визначення необхідності їх перегляду» в 2016 році, показав, що станом на перший контрольний період

більшість НЦП не досягнена та навіть спостерігається погіршення ситуації в сфері дотримання зобов'язань за Протоколом [3].

У грудні 2018 р. УКРНДІЕП була представлена науково дослідна робота за темою «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» [4].

За звітний період не було відзначено істотного прогресу щодо досягнення діючих НЦП. Узагальнена на національному та обласному рівні інформація щодо доступу та якості питної води щорічно публікувалася у Національній доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання, яка оприлюднювалася на вебсторінці Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон). У Національну доповідь за 2017 рік було введено главу, присвячену Протоколу про воду та здоров'я [5].

Рівень охоплення послугами централізованого водопостачання не змінився у містах, або мав незначний прогрес щодо покращення доступу для селищ міського типу та сіл. Залишається складною ситуація із водозабезпеченням сільських населених пунктів, лише 22.2% сіл забезпечені централізованим водопостачанням. До того ж, за даними Держводагентства, станом на 2017 рік зареєстровано 1.3 тис. сільських населених пунктів, які користуються привізною водою, з населенням 950 тис. осіб в 16 регіонах України. Ситуація з доступом до централізованого водовідведення залишається майже без змін: 95% міст, 63% селищ та лише 3% сіл мають каналізацію.

За звітний період досягнуто істотного прогресу у покращенні доступу дітей у дошкільних навчальних закладах (ДНЗ) та школах до умов санітарії: кількість неканалізованих дошкільних закладів скоротилася з 95 (0,6%) у 2015 році до 33 (0,2%) ДНЗ – у 2018 році, а кількість не каналізованих шкіл скоротилася з 675 (4%) у 2015 році до 279 (1,7%) у 2018 році. Цей прогрес було зроблено за рахунок каналізування шкіл та дитячих садків на вигріб. Разом з тим, ситуація з доступом до питної води шкіл та дошкільних

навчальних закладів за звітний період погіршилася у порівнянні з 2015 роком. Зросла вдвічі кількість дошкільних навчальних закладів (з 797 (5,3%) - у 2015 р. до 1434 (11.6%) - у 2018 р.), які не підключені до централізованих та локальних систем водопостачання, також зросла на 57% кількість дошкільних навчальних закладів, які користуються привізною водою (з 258 (1.7%) – у 2015 до 370 (3.0%) – у 2018). Ситуація для шкіл мала значне погіршення у 2016 році, коли кількість шкіл, які не були підключені до централізованого водопостачання зросла до 3121 школи (19,5%), але покращилася до 2018 року – до 2580 шкіл (16%), проте не досягла показників (15.1%) попереднього періоду. Попри певний прогрес у 2016 році, кількість шкіл, які працюють на привозній воді залишається на рівні 2015 року - 504 (3.1%) школи працювали на привозній воді у 2018 році.

Особливо ускладнилася ситуація з доступом до питної води на територіях, які постраждали від війни на Донбасі. За даними ЮНІСЕФ, постійно під ризиком переривання водопостачання знаходилося від 3,6 до 4,2 млн. населення Донецької та Луганської областей. Дані щодо ситуації на непідконтрольних уряду України територіях цих двох областей відсутні і не враховані.

За даними Мінрегіона, на виконання Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» за кошти Держбюджету (за звітний період лише у 2018 році було виділено 200 млн. грн. на цю програму) було реалізовано 38 проектів, в тому числі здійснено будівництво та реконструкція 18 водозабірних споруд та 9 водопровідних і каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання, впроваджено 11 станцій/установок доочищення питної води на системах централізованого водопостачання.

За даними Держводагентства, у 2017 році за рахунок місцевих бюджетів у Закарпатській, Запорізькій та Полтавській областях споруджені системи питного водопостачання загальною протяжністю 16,9 км, у 2 сільських населених пунктах збудовані та реконструйовані локальні

водоводи, а у 2018 році за рахунок коштів Фонду розвитку водного господарства було здійснено будівництво сільських водоводів і 27 сільських населених пунктів отримали доступ до централізованого водопостачання.

За даними МОЗ, за 2014-2018 роки спостерігається погіршення якості питної води як за бактеріологічними, так і за санітарно-хімічними показниками, особливо у сільських водопроводах та джерелах нецентралізованого водопостачання. За останні 5 років кількість нестандартних проб з відхиленнями за мікробіологічними показниками зросла більше (у 2.2 – 2.7 рази), ніж за санітарно-хімічними (у 1.4 – 2.2) рази), особливо слід підкреслити швидке погіршення якості води (зростання нестандартних проб) з комунальних водопроводів та водопровідної мережі. У 2017-2018 роках спостерігається зростання кількості проб води з відхиленнями від норм за вмістом нітратів і за мікробіологічними показниками.

Об'єми скидів неочищених та недостатньо очищених стічних за останні 3 роки зріс на 21,15%. За звітний період спостерігається зниження кількості людей, що постраждали від хвороб, пов'язаних з водою. У 2018 році зареєстровано 3 спалахи, пов'язані з вживанням недоброякісної питної води, постраждало 180 мешканців, з них 70 дітей (на вірусний гепатит А постраждало 132 мешканця, у т.ч. 27 дітей; на ротавірусну інфекцію – постраждало 48 мешканців, у т.ч. 43 дитини, зареєстровано один випадок захворювання на холеру (0,002 на 100 тис. населення) у Запорізькій області). У 2017 році було зареєстровано 5 спалахів, пов'язаний з вживанням недоброякісної питної води, при цьому постраждало 299 мешканців, з них 138 дітей, а також зареєстровано 5 випадків неінфекційного захворювання на водно-нітратну метгемоглобінемію. У 2016 році було зареєстровано 2 спалахи, пов'язані з вживанням недоброякісної питної води, постраждало 813 осіб, з них 136 дітей.

Україна не переглянула систему нагляду за хворобами, пов'язаними з водою, як того вимагає Стаття 8 Протоколу. Також не внесені необхідні

зміни до відповідних законів стосовно виконання функцій контролю та нагляду, до форм звітування щодо захворювань, пов'язаних з водою. На даний час в Україні не виділяється окремо і не ведеться офіційна медична статистика щодо неінфекційних захворювань, пов'язаних із хімічною якістю води, зокрема водно-нітратної метгемоглобінемії, флюорозу тощо.

Основними перешкодами для досягнення НЦП у звітний період були: незавершеність реформування водного сектору, низька увага Уряду до питань покращення доступу до безпечної води та умов санітарії населення, брак фінансування на рівні Держбюджету секторальних Загальнодержавних цільових програм та відсутність нових фінансових механізмів підтримки розвитку галузі водопостачання і, особливо, водовідведення, неперіоритетність цих питань на рівні місцевих органів влади; складність переходу до впровадження європейських стандартів якості води та управління водними ресурсами, скорочення програм моніторингу та збору державної статистики щодо доступу до води та санітарії, незавершені інституціональні реформи в галузі санітарного нагляду, критичний стан галузі водопостачання і водовідведення та війна на сході України [5].

Проект допомоги ЄЕК ООН з перегляду Національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я було завершено у 2019 році, виконання якого координувала ВЕГО МАМА-86. В рамках проекту з вересня 2017 до березня 2019 року було проведено: заходи на допомогу Мінприроди у проведенні 4 розширених засідань Міжвідомчої робочої групи (РГ) з координації впровадження Протоколу про воду та здоров'я при Мінприроди, круглий стіл з обговорення проекту Аналізу ситуації у 20 цільових областях Протоколу про воду та здоров'я в Україні, проведення Національного політичного діалогу та проведення національних громадських консультацій з обговорення проекту Національних цільових показників та програми заходів їх досягнення [6].

1.3 Перегляд національних цільових показників України до Протоколу про воду та здоров'я

2017 - 2018 роках було здійснено перегляд національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я та Плану заходів з їх досягнення за технічної та фінансової допомоги з боку ЄЕК ООН-Секретаріату Протоколу в рамках проекту «Водна ініціатива ЄС плюс». Проекти НЦП та Плану заходів їх досягнення було схвалено на рівні Міжвідомчої робочої групи з координації впровадження Протоколу та знаходяться в процесі підготовки до затвердження.

З 2018 року був розпочатий перегляд переліку НЦП до Протоколу про воду та здоров'я, в ході якого контрольними індикаторами було охоплено всі 20 цільових областей Протоколу про воду та здоров'я. У березні 2018 р. був схвалений «Технічний звіт щодо аналізу ситуації стосовно законодавчих, інституційних та змістовних аспектів у 20 цільових областях Протоколу про воду та здоров'я для перегляду національних цільових показників України» [7]. Експертами були підготовлені проекти документів та розпочата робота над коментарями від Мінприроди.

Методика перегляду НЦП включала:

I. А. визначення проблем та встановлення пріоритетів у цільовій області:

- 1) оцінка виконання/невиконання існуючого законодавства;
- 2) виявлення прогалин в законодавстві, системах моніторингу або управління інформацією;
- 3) виявлення питань, які (доведено або передбачається) мають прямий вплив на здоров'я;
- 4) виявлення масштабів та рівнів пріоритетів місцевий;
- 5) виявлення впливу зміни клімату, де це потрібно.

II. Б. підготовка проектів НЦП, плану дій та індикаторів з урахуванням:

- 1) відповідних показників та індикаторів Цілей сталого розвитку (ЦСР) 6;
- 2) планів імплементації відповідних Директив ЄС;
- 3) діючих галузевих державних цільових програм;
- 4) фінансування відповідних заходів;
- 5) можливих заходів адаптації до зміни клімату.

Результати роботи експертів відзначили, що для 10 цільових областей (ЦО), де визначені НЦП у 2011 зроблено перегляд та конкретизація з урахуванням ЦСР 6 та євроінтеграційних завдань; для решти 10 ЦО були розроблені НЦП, головним чином щодо налагодження моніторингу і розвитку законодавчих засад.

У 2018 році «МАМА-86» організувала 2 регіональні семінари на тему: «Регіональні пріоритети та завдання щодо впровадження Протоколу про воду та здоров'я» в м. Нова Каховка та м. Кропивницькому. У квітні – листопаді відбувся перегляд НЦП та Плану заходів їх досягнення з урахуванням ЦСР 6 (глоб. та національними) + цілями і завданнями та заходами євроінтеграції у водному секторі. У грудні пройшло обговорення проекту НЦП на засіданні Міжвідомчої робочої групи та були проведені громадські консультації з обговорення проекту Національних цільових показників та програми заходів їх досягнення.

У 2019 році організація «МАМА-86» надала коментарі та пропозиції, щодо включення НЦП та заходів їх досягнення до проекту Плану дій з впровадження Еко-Стратегії на 2020-2025 роки. Результати діяльності організації з впровадження Протоколу про воду та здоров'я були представлені на семінарі з проблем води та здоров'я «EUWI+ 4 EaP» за темою: Linking the target setting process with the obligations under the EU Association Agreements and with SDGs» 2 квітня 2019 року в Женеві [6].

Таким чином, в рамках перегляду НЦП, за звітний період були проведені обговорення проекту Технічного звіту щодо аналізу ситуації заінтересованими сторонами. Проекти оновлених НЦП та Плану заходів їх

досягнення були розміщені для громадських консультацій на сайті Мінприроди і пройшли громадські консультації з національними обговореннями (19-20 грудня 2018 року) в Києві за участю понад 60 представників заінтересованої громадськості з 11 міст України. 99 коментарів від громадськості та заінтересованих сторін було опрацьовано експертною групою і 61 коментар було враховано в остаточних проектах документів. В результаті перегляду діючих нині 15 НЦП та 32 індикаторів (затверджених у 2011 році) до 10 цільових областей Протоколу запропоновано 42 національних показників і 76 індикаторів прогресу до всіх 20 цільових областей Протоколу, які поки не затверджені офіційно.

2. ВИМОГИ ПРОТОКОЛУ, ЩОДО УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В ОБГОВОРЕННІ ПЕРЕЛІКУ ОНОВЛЕНИХ НЦП

2.1 Аналіз умов Оргуської конвенції

Оргуська конвенція – конвенція Європейської Економічної Комісії ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Україна підписала Оргуську конвенцію 25 червня 1998 року, а Верховна Рада України ратифікувала її 6 липня 1999 року (ЗУ від 06.07.1999 № 832). На початок 2010 року вже 44 країни є Сторонами Конвенції.

Метою Оргуської Конвенції є сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна із Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, відповідно до положень зазначеної Конвенції [8, 9].

Сторони Оргуської Конвенції повинні забезпечувати своєчасну та ефективну участь громадськості в процесі прийняття рішень щодо видачі дозволів на здійснення певних видів діяльності, а також сприяти участі громадськості в процесі розробки планів, програм і політики, що стосуються навколишнього середовища.

Протоколу про воду та здоров'я запроваджує та розвиває норми Оргуської конвенції: ст.5 доступ до Інформації та участь громадськості у процесі прийняття рішення, з метою:

- покращення якості рішень, що приймаються і сприяння їх впровадженню,
- забезпечення інформування громадськості,

– надання громадськості можливості висловити своє занепокоєння та надання можливості державним органам належним чином враховувати таке занепокоєння,

– доступ до судового та адміністративного перегляду відповідних рішень:

- рівноправний доступ до води має бути забезпечено всім членам суспільства;

- фізичні та юридичні особи та заклади мають сприяти охороні водного середовища і збереженню водних ресурсів;

- в процесі виконання Протоколу належним чином необхідно враховувати місцеві проблеми, потреби та знання.

Щодо участі громадськості у встановленні/перегляді національних та місцевих цільових показників (ст.6):

- участь у механізмах координації впровадження Протоколу;

- розробці планів заходів досягнення НЦП і у впровадженні.

В рамках Протоколу про воду та здоров'я щодо доступу до:

- системи реагування: нагляду/контролю та раннього попередження, поширення усієї наявної про ризики серед населення, яке може постраждати від загроз (ст.8);
- підвищення обізнаності громадськості, освіта, підготовка, науково-дослідні та технічні роботи і інформація (ст.9);
- інформування громадськості (ст.10).

2.2 Обговорення громадськістю переліку оновлених національних цільових показників

Всеукраїнською екологічною громадською організацією «МАМА-86» у 2018 році були проведені регіональні семінари на тему: «Регіональні пріоритети та завдання щодо впровадження Протоколу про воду та здоров'я» в м. Нова Каховка та м. Кропивницькому [10].

Регіональний семінар «Протокол про воду та здоров'я: регіональні пріоритети, цілі та завдання щодо покращання доступу до безпечної води та санітарії в Україні» відбувся 17 серпня 2018 р. у Новокаховського міськвиконкому (рис. 2.1). Семінар було проведено за підтримки Global Water Partnership та міської влади Нової Каховки [11].

Рис. 2.1 Регіональний семінар «Протокол про воду та здоров'я: регіональні пріоритети, цілі та завдання щодо покращання доступу до безпечної води та санітарії в Україні» (17 серпня 2018 р., м. Нова Каховка) [11]

Координатор проекту з перегляду національних цільових показників (НЦП) до Протоколу ознайомила представників трьох областей: Миколаївської, Херсонської, Запорізької, із завданнями України щодо впровадження Протоколу про воду та здоров'я Європейської Економічної Комісії ООН.

В роботі семінару міський голова Нової Каховки Коваленко В. І. представив основні місцеві водні проблеми, зокрема щодо якості води, про замор риби в р. Дніпро, про проблеми санітарії та відсутності каналізації в сусідньому Бериславі. Він зауважив, що ліквідація санепідслужби негативно вплинула на стан речей по воді та санітарії на місцях, і наголосив на необхідності освітньої роботи серед молоді та виховання бережливого відношення до води, враховуючи, що в Новій Каховці водопостачальний горизонт практично не захищений.

Незалежний експертом (Рябцевим М.П.) було відмічено, що місцеві підземні води формуються шляхом конденсації в середині піщаних утворень, чистота яких є запорукою безпеки міста. Головний гідрогеолог гідрогеолого-меліоративної партії Савченко В.О. Херсонського водного управління виступила на тему «Якість поливних вод з поверхневих та підземних джерел». Вона зазначила, що основними поверхневими джерелами зрошення в Херсонській області є Каховське водосховище, річки Дніпро та Інгулець, Головний Каховський магістральний канал, Північно-Кримський канал та Інгулецький магістральний канал і надала основні характеристики та особливості цих вод.

Учасники Регіонального семінару зазначили, що особливо гостро стало питання доступу до санітарії, управління стічними водами, зношеність водопровідно-каналізаційних мереж тощо.

За інформацією начальника Південноукраїнської гідрогеологічної експедиції, в Херсонській області щороку з'являється від 1000 до 1500 незаконних свердловин, які є прямою загрозою забруднення та виснаження

водопостачального горизонту, оскільки, не досліджуються і при експлуатації не дотримується належне санітарне забезпечення охоронних зон.

Начальник управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Година-Арютін Т.Г. освітив основні проблеми щодо забезпечення санітарного нагляду та зазначив, що через введення мораторію на перевірки, підприємства водопостачання, які належать до підприємств з низькими екологічними ризиками, перевіряються лише 1 раз на 5 років, а таких у області 1100. Повноцінній перевірці підлягають лише 6 підприємств. І також підкреслив, що 40 % приватного сектору м. Херсон не каналізовано.

Про проблемні питання законодавства, яке не чітко визначає обсяги робіт, виконавців, терміни, відповідальність повідомив головний інженер Новокаховського водоканалу Яковлев В. А. Він зазначив основні проблеми стосовно оплати послуг водовідведення (використання питної води на полив та несплата за водовідведення мешканців приватного сектору).

Координатор проекту з перегляду НЦП до Протоколу - Цветкова А. М. підкреслила, що в Україні існує різниця у забезпеченні населення доступом до питного водопостачання та до водовідведення, ця проблема національного рівня і має бути вирішена за участі держави, як з боку регулювання, так і надання фінансової підтримки. Проблемою є і очистка стічних вод та забруднення ними природного середовища. Також було зазначено, що існує загрозна ситуація щодо дослідження якості питної води в Україні.

Про забруднення води надав дані начальник управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Година-Арютін Т.Г. Держпродспоживслужба Херсонської області у 2017 р. зафіксувала захворюваність населення у Білозерському районі на гепатит А через воду, оскільки, в районі є місця, де немає водопостачання і люди користуються привізною водою і тримають її у «басейнах». Саме забруднення води в таких резервуарах через безконтрольне використання води різними особами стало причиною захворювання людей.

Начальник Південноукраїнського гідро-геологічної експедиції Твердий І. П. виступив з рекомендацією: для того щоб оптимізувати ситуацію з лабораторними дослідженнями води треба брати технологічну схему родовища, взяти данні спостережень, які ведеться 10–20 або 30 років і обрати основні індикатори які викликають турботу і по ним робити лабораторне дослідження.

Заступник голови організації «МАМА-86-Запоріжжя» Кожокар Л. доповідала стосовно ситуація в м. Запоріжжя: житловий фонд на 87,6 % охоплено центральним водопостачанням, на 67,1 % — центральною каналізацією. З подорожчанням послуг на водопостачання та водовідведення і зменшенням субсидій, прогнозовано, що деяка частина населення втратить доступ до води та санітарії. Була надана рекомендація, щодо створення стратегії модернізації житлово-комунальної сфери, стимулювання енергозбереження та зниження видатків водопровідно-каналізаційних підприємств, щоб забезпечити право на воду та санітарію.

Голова Миколаївської організації «МАМА-86» Берест К. поінформувала, що за даними Держспоживслужби, у Миколаївській області 476 населених пунктів області забезпечені системами центрального водопостачання. В цих населених пунктах функціоную 526 водопроводів, з них 10 водопроводів, джерелами яких є поверхневі водоймища, всі інші мають підземні джерела. Враховуючи те, що в Миколаївській області 877 населених пунктів, то центральним водопостачанням забезпечено 54,2 % населених пунктів. В кожному районі області є населені пункти де відсутнє централізоване водопостачання. Найгірша ситуація в Єланецькому районі, де лише 3 водопроводи. Станом на 10.08.2018 р. Держспоживслужба було досліджено 690 проб води за мікробіологічними показниками, з них з відхиленням 210 проб, що складає 30,4 %. За санітарно хімічними показниками було досліджено 413 проб води, з них нестандартні результати у 112 пробах (27 %). Високий показник нестандартних результатів санітарно-

хімічних показників (жорсткість, сухий залишок, сульфати) пов'язаний з тим, що водоносний горизонт залягає у гірських породах.

Голова організації «МАМА-86-Нова Каховка» Козак Т. зазначила у виступі, що 99,60 % населення або 57 556 мешканців м. Нова Каховка та м. Таврійськ забезпечені центральним водопостачанням з високою якістю води, яка не потребує доочистки. Рівень доступу до центрального водопостачання в сільських районах Новокаховської міськради становить 79,40 % (8410 чоловік). Села: Піщане, Нові Лагері, Корсунка, та в с. Маслівка Новокаховської міськради використовують шахтні колодязі, які утримуються з порушенням санітарних вимог. Забезпечені центральним водопостачанням 100 % — всі 14 шкіл і 21 дошкільний заклад Новокаховської міськради. Населення Нової Каховки та Таврійська забезпечено централізованим водовідведенням на 73,7 % (42 566 осіб), а навчальні заклади на 100 %. Дитсадки с. Обривка, с. Тополівка, с. Райське, де знаходяться 123 дитини (4,1 % від загальної кількості дітей Новокаховської міськради), використовують вигрібні ями для накопичення стічних вод, з яких асенізаційний транспорт комунального підприємства (КП) «Основа» вивозить їх на поля фільтрації. Маслівська загальноосвітня школа, де знаходиться 171 учень та персонал, теж використовує вигріб для збору стічних вод, які потім відвозять на поля фільтрації КП «Основа». Викликає стурбованість - неповне дотримання зон санітарної охорони джерел водопостачання [12].

Новокаховський водоканал придбав нове обладнання для дослідження питної води і щомісячно інформує на своєму сайті про якість питної води. Необхідно, щоб подібну інформацію отримували споживачі водопостачальних організацій в місті Таврійськ та сільських населених пунктах Новокаховської міськради.

Цветкова А. М. доповіла про завдання України, яка є стороною Протоколу, що полягають у перегляді національних цільових показників та підготовці програми заходів для їх досягнення. Кожні три роки держава має

звітуватися про досягнення цих цілей. На жаль, Україна не включала свої національні цільові показники у діючі програми, і до того ці програми не мали належного фінансування.

Була проведена сесія з обговорення та визначення пріоритетів національного та місцевого рівнів серед 20 цільових областей Протоколу. Були визначені проблеми області протоколу щодо якості питної води, яка подається населенню, ст. 6.2 (а), які повинні вирішуватися як на національному, так і на місцевому рівнях. Національної підтримки потребує моніторинг, законодавство, реформа відомчого контролю якості питної води, зниження кількості обов'язкових показників, визнання експрес-аналізу, спрощення атестації лабораторій, можливості урахування географічних особливостей води у САНПіН [13], завершення адмінреформи щодо нагляду контролю в цій галузі, питання економічної доступності відомчого контролю для оператора, оновлення законодавства щодо санітарно-епідеміологічне благополуччя та ефективного контролю. Місцевий рівень — це відстеження якості питної води.

Цільова область «Скорочення масштабів спалахів та випадків пов'язаних з водою» ст. 6.2 (b). На національному рівні потребує розробки механізму санепідрозслідування спалахів та звітування щодо захворюваності, пов'язаної з водним фактором. Застосування цих механізмів є місцевим пріоритетом.

Цільова область «Доступ до питної води» ст. 6.2.(c). Національний пріоритет стосується перегляду Програми «Питна вода України» з більшим фокусом ні сільські об'єкти. Проблеми географічної нерівності неможливо вирішити без державної допомоги.

Цільова область «Доступ до умов санітарії» ст. 6.2. (d). Учасники відзначили необхідність розробки національної програми по санітарії, яку б на умовах спів-фінансування впроваджували місцеві органи влади та оператори.

Цільова область «Рівень роботи колективних та інших систем водопостачання (ст. 6.2 (е) 1 частина) та санітарних систем (ст. 6.2 (е) 2 частина)» розглядалася спільно і була віднесена до пріоритету місцевого рівня. Хоча учасники зауважили, що навантаження на місцевий бюджет не співрозмірний з необхідними витратами. Зокрема на рівні бюджету Нової Каховки зняті всі різні програми розвитку міста для того щоб вистачило коштів на зарплати вчителям та медикам. І тому для вирішення проблем водоканалу, мережам якого вже по 50–60 років, допомоги чекати немає звідки. Якщо держава не буде надавати цілеспрямовані кошти, нічого не можна буде зробити для покращення ситуації.

Цільові області «Застосування визнаних хороших практик для управління водопостачанням та санітарією» ст. 6.2. (f) 1a та 2a частина, потребує на національному рівні (законодавчо) визначити термін «хороші практики».

Обговорення Цільової області (ЦО) «Наявність скидів неочищених стічних вод у водні об'єкти в рамках дії Протоколу», ст. 6.2 (g) і, викликало багато суперечностей і пріоритет було визначено як місцевий, так само як і ЦО «Наявність неочищених зливових вод, переливання у систем каналізації у водні об'єкти ст. 6.2 (g).

Цільовій області «Якість стічних вод з очисних споруд у водні об'єкти в рамках дії Протоколу» ст.6.2 (h) надано місцевий пріоритет.

Цільова область «Захоронення або повторне використання мулу з колективних систем санітарії або інших споруд» ст. 6.2. (i), 1 частина, за визначенням учасників семінару, потребувала більш детального і системного обговорення.

Цільова область «Якість стічних вод, що використовується для поливу» ст. 6.2. (i) 2 частина. Аудиторія не визначила окремих пріоритетів. Вказав на той факт, що на полив використовуються лише води з поверхневих та підземних джерел. Прикладів щодо використання стічних вод учасники не знали.

Цільова область «Якість вод, які використовуються як джерела питної води» ст. 6.2 (j) 1 частина. Аудиторія визначила як місцевий рівень, так і національний пріоритети.

Цільова область «Якість вод, що використовуються для купання» ст. 6.2 (j) 2 частина визначена як місцевий пріоритет.

Цільова область «Якість води, що використовується для аквакультури» ст. 6.2 (j) 3 частина: аудиторія не змогла визначити конкретного пріоритету, проблема відсутності моніторингу таких вод, хоча на території Херсонської області існують великі господарства, які вирощують рибу.

Цільова область «Застосування визнаних хороших практик для управління замкнутими водами наявними для купання» ст. 6.2 (k). Аудиторія не розглядала це питання.

Цільова область «Визначення та відновлення особливо забруднених місць, які впливають або можуть мати негативний вплив на водні ресурси і об'єкти, що підпадають під дію Протоколу, і є джерелом загрози виникнення захворювань, пов'язаних з водою» ст. 6.2 (l). Аудиторія віднесла ЦО до національного пріоритету.

Цільова область «Ефективність систем управління, розвитку, захисту та використання водних ресурсів» ст. 6.2 (m). Як повідомила Цветкова А. М., ця область стосується впровадження басейнових принципів управління водними ресурсами і має регіональний-басейновий рівень пріоритету, потребує структурних та інституційних реформ водного господарства. З цим присутні погодилися і підтримали.

Цільова область «Частота публікації інформації щодо якості питної води, що постачається та інших вод, яких стосується» Протокол, ст. 6.2(n). За визначенням аудиторії є місцевим пріоритетом.

У Кропивницькому відбулося обговорення проблеми безпечної води та санітарії на регіональному рівні

Регіональний семінар «Протокол про воду та здоров'я: регіональні пріоритети, цілі та завдання щодо покращання доступу до безпечної води та

санітарії в Україні» за підтримки ВЕГО «МАМА-86», Global Water Partnership та обласної державної адміністрації Кіровоградської області був проведений 4 вересня 2018 р. у м. Кропивницький (рис. 2.2) [14].

Рис. 2.2 Регіональний семінар «Протокол про воду та здоров'я: регіональні пріоритети, цілі та завдання щодо покращання доступу до безпечної води та санітарії в Україні» (4 вересня 2018 р., м. Кропивницький) [14]

У результаті обговорення проекту з перегляду національних цільових показників якісної питної води та санітарії присутні ознайомились з завданнями України щодо впровадження Протоколу про воду та здоров'я, виявили пріоритетні проблеми водопостачання та водовідведення міста та області та прийняли рішення щодо подальших кроків.

Серед основних проблем були зазначені: висока забрудненість води в громадських колодязях та доступ мешканців сільських територій до водопровідної води, санітарії та управління стічними водами. Учасники громадських консультацій зазначили, що не зважаючи на масштабний моніторинг показників якості питної води та санітарії, відсутній якісний

нагляд за управлінням водних питань. За словами Гайдук К., першочерговою необхідністю у питаннях управління водними ресурсами є зміна підходу до вирішення проблем цієї галузі, а саме виявити причини поганої якості води. Зокрема, при розробці показників Протоколу про воду та здоров'я треба зважати на регіональні природні особливості водних ресурсів.

Перші громадські консультації щодо проекту Національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер були проведені 19-20 грудня 2018 року в Києві (рис. 2.3). Громадська організація «Всеукраїнське водне товариство «WaterNet» було запрошено на обговорення та внесення коментарів до документу [15].

На громадських обговореннях були вирішені основні питання: ознайомлення учасників із завданнями та ходом впровадження Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції Європейської економічної комісії ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер і визначення взаємозв'язку з іншими процесами: Цілями сталого розвитку та євроінтеграцією; представлення та обговорення проекту перегляду НЦП до Протоколу та проекту Плану заходів їх досягнення; збір коментарів від зацікавлених сторін до проектів документів; представлення та обговорення проекту розділу «Вода і здоров'я» до майбутньої Водної стратегії України. Важливим додатком до роботи цього заходу була також і сесія, де співорганізатором було ГВП-Україна, яка була спрямована на поширення знань щодо принципів водного врядування та аналізу досвіду їх впровадження в Україні.

Громадські консультації стали другим етапом обговорення проекту НЦП, якому передувало обговорення цих проектів членами Міжвідомчої робочої групи 6 грудня 2018 року в Оргуському центрі Мінприроди.

Громадське зібрання було представлене різними зацікавленими сторонами: учасниками від центральних (Мінекономрозвитку, вертикальної структури МОЗ) та місцевих органів влади, міжнародних організацій та

асоціацій водоканалів, Вишів та наукових інститутів, заінтересованої громадськості та громадських організацій з різних регіонів та міст (Запоріжжя, Кропивницький, Маріуполь, Ніжин, Нова Каховка, Полтава, Харків, Херсон, Суми, Яремче) України та м. Києва.

Рис. 2.3 - Громадські консультації щодо проекту Національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я (20 грудня 2018 р., м. Київ) [15]

В рамках проведення вищезазначених Громадських консультацій на 8 Сесії «Стратегічне планування у водному секторі: принципи та цілепокладання: напрямом «Вода і здоров'я» виступив із доповіддю Михайло Яцюк та представив результати досліджень інституту водних проблем і меліорації щодо оцінки кліматичних змін, основні положення Концепції реформування управління водними ресурсами та Стратегії зрошення та дренажу до 2030 року.

Протягом двох днів було напрацьовано та запропоновано багато важливих та конкретних зауважень. Збір письмових коментарів від громадськості було вирішено продовжити до 27 грудня, таким чином,

надаючи можливість детально опрацювати Проект НЦП з громадськими експертами.

Процес обговорення проходив в робочих групах «Доступ до питної води», «Доступ до санітарії», «Вода і здоров'я», які були сформовані відповідно до областей Протоколу.

Всеукраїнське водне товариство «WaterNet» приймало участь в робочій групі «Доступ до питної води». В рамках Національних показників Протоколу, серед заходів щодо забезпечення населення якісною питною водою, ввели необхідність будівництва локальних систем доочищення питної води. До цього часу подібні заходи були передбачені тільки в Державній Програмі «Питна вода Україна», яка наразі не реалізована.

Було запропоновано внести наступні коментарі до НЦП та Програми заходів з впровадження Протоколу про воду та здоров'я в Україні на 2018-2030 роки:

1. В рамках Області 3 Стаття 6.2: Національний цільовий показник: до 2025 року усі школи та дошкільні навчальні заклади мають отримати доступ до якісної питної води:

- до Національного показника додати категорію медичні установи та госпіталі;

- з метою уникнення придбання та використання неякісних локальних систем доочищення питної води передбачити обов'язкову наявність для обладнання сертифікатів міжнародного стандарту NSF International, маркування безпеки CE та для експлуатації систем в цілому

- технологічного регламенту, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України;

- для обрання оптимальних локальних систем доочищення питної води необхідно обов'язково проводити експертну оцінку тендерних пропозицій. З цією метою було запропоновано створення відповідної Експертної Ради при Міністерстві освіти і науки України, до складу якої будуть входити сертифіковані спеціалісти з локальної водопідготовки,

представники водоканалів, громадськості, Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України.

2. В рамках Області XIV, Стаття 6.2, ч. 1) Національний показник: «Якість вод, які використовуються як джерела питної води»:

- з метою організації якісної та безперебійної роботи локальних систем доочищення питної води внести зміни до Програми «Питна вода України», які передбачать виділення коштів на сервісне обслуговування та ремонт локальних систем доочищення питної води.

3. В рамках Області XX. Стаття 6.2, Національний показник 20.2: Постійне підвищення знань громадськості та заінтересованих сторін про безпеку води та санітарії:

– розробити та запровадити стандарти атестації кваліфікаційного рівня спеціалістів галузі локальної водопідготовки відповідно до міжнародних стандартів WQA (асоціація якості води);

– для якісного сервісного обслуговування та ремонту локальних систем доочищення питної води передбачити обов'язкове професійне навчання та атестацію спеціалістів галузі локальної водо підготовки;

– учасники громадських консультацій визначили проблеми на місцях із забезпечення права на воду. Зокрема, представники громадськості з м. Маріуполь неодноразово наголошували на складності проблем забезпечення санітарно-гігієнічного благополуччя і прав на чисте довкілля та умови життєзабезпечення в місті Маріуполі та в регіоні Приазов'я, відсутність контролю та моніторингу стану водних об'єктів, про ситуацію з шламонакопиченням в Азовському морі, неконтрольовані скиди неочищених комунальних та промислових стоків в басейні Азовського моря.

Учасники громадських консультацій виступили з пропозицією щодо направлення до органів влади звернення про доступ до води та санітарії, про необхідність визнання державним пріоритетом та державної фінансової підтримки забезпечення рівного права на воду та санітарію для всіх в Україні та розвитку програм соціального захисту найбільш незахищених верств

українців, які нині стикаються з проблемами доступу до базових послуг питного водопостачання та санітарно-гігієнічних умов. Також, учасники консультацій підтримали електронну петицію до Президента щодо забезпечення доступу до води та санітарії для всіх в Україні – ініціативу міжнародних та українських організацій, які надають гуманітарну допомогу в секторі питного водопостачання, умов санітарії та гігієни (WASH Cluster – UNICEF) для населення Донбасу, яке потерпає від війни на сході України [16].

2.3 Пропозиції учасників громадських консультацій, щодо оновленого переліку національних цільових показників

Під час обговорення національних та місцевих пріоритетів та цілей в контексті Протоколу про воду та здоров'я, були розроблені рекомендації, учасниками круглого столу:

- змінити підхід до розробки бюджетних програм економічного та соціального розвитку територій за принципом екологічного пріоритету;
- рекомендувати ОТГ розробляти екологічно орієнтовні стратегічні плани розвитку територій із залученням громадськості;
- залучати жінок та молодь до контролю за діяльністю органів влади щодо вирішення екологічних проблем територій;
- вивчити та «взяти на озброєння» позитивний досвід Великоसेверинівської об'єднаної територіальної громади щодо ухвалення цільових екологічних програм;
- продовжити інформаційно-просвітницьку кампанію серед населення щодо дбайливого використання водних ресурсів, а також запобігання використанню незахищених (неконтрольованих) джерел питної води (колодязі, свердловини), зокрема від бактеріального та нітратного забруднення.

Результати роботи з визначення пріоритетів національного-регіонального-місцевого рівнів серед 20 цільових областей Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (середній показник заповнених анкет усіх учасників) зазначено у табл.1.

Таблиця 1. - Визначення пріоритетів національного-регіонального-місцевого рівнів серед 20 цільових областей Протоколу

№ ЦО	Назва цільової області відповідно статті Протоколу	Пріоритет		
		Національний	Регіональний	Місцевий
1	2	3	4	5
1	Якість питної води, що подається населенню, Ст. 6. 2(a)	+	+	+
2	Скорочення масштабів спалахів та випадків захворювань, пов'язаних з водою, Ст. 6. 2 (b)			+
3	Доступ до питної води, Ст. 6. 2 (c)	+	+	+
4	Доступ до умов санітарії, Ст. 6. 2 (d)	+	+	+
5	Рівень роботи колективних та інших систем водопостачання, Ст. 6. 2 (e), 1а частина			+
6	Рівень роботи колективних й інших санітарних систем, Ст. 6. 2 (e), 2а частина			+
7	Застосування визнаних хороших практик для управління водопостачанням, Ст. 6. 2 (f), 1а частина	+		
8	Застосування визнаних хороших практик для управління санітарією Ст. 6. 2 (f), 2а частина	+		
9	Наявність скидів неочищених стічних вод у водні об'єкти в рамках дії Протоколу, Ст. 6. 2 (g)			+
10	Наявність скидів неочищених зливових вод, переливання з систем каналізації у водні об'єкти, Ст. 6. 2 g) ii	+		+

1	2	3	4	5
11	Якість скидів стічних вод з очисних споруд у водні об'єкти в рамках дії Протоколу, Ст. 6. 2 (h)	+	+	+
12	Захоронення або повторне використання мулу з колективних систем санітарії або інших очисних споруд, Ст. 6. 2 (i), 1а частина	+		
13	Якість стічних вод, що використовуються для поливу, Ст. 6. 2 (i), 2а частина	+		
14	Якість вод, які використовуються як джерела питної води, Стаття 6, 2(j) 1а частина	+	+	+
15	Якість вод, що використовуються для купання, Ст. 6, 2 (j), друга частина			+
16	Якість води, що використовуються для аквакультури, Ст. 6, 2 (j), 3я частина	+	+	+
17	Застосування визнаних хороших практик для управління замкнутими водами наявними для купання, Ст. 6. 2 (k)»	+		
18	Визначення та відновлення особливо забруднених місць, які впливають або можуть мати негативний вплив на водні ресурси і об'єкти, що підпадають під дію Протоколу, і є джерелом загрози виникнення захворювань, пов'язаних з водою Ст. 6. 2(l)	+		
19	Ефективність систем управління, розвитку, захисту та використання водних ресурсів, Ст. 6. 2 (m)	+		
20	Частота публікації інформації щодо якості питної води, що постачається та інших вод, яких стосується Протокол, Ст. 6.2(n)			

Учасники громадських консультацій на семінарах виступили з пропозицією щодо направлення до органів влади звернення про доступ до води та санітарії, про необхідність визнання державним пріоритетом та державної фінансової підтримки забезпечення рівного права на воду та санітарію для всіх в Україні та розвитку програм соціального захисту найбільш незахищених верств українців, які нині стикаються з проблемами доступу до базових послуг питного водопостачання та санітарно-гігієнічних умов.

На громадських консультаціях з обговорення переліку оновлених НЦП було зазначено 99 коментарів від громадськості та заінтересованих сторін, які були опрацьовані експертною групою. В остаточних проектах документів було враховано 61 коментар.

В результаті перегляду діючих нині 15 НЦП та 32 індикаторів (затверджених у 2011 році) до 10 цільових областей Протоколу запропоновано 42 національних показників і 76 індикаторів прогресу до всіх 20 цільових областей Протоколу, які поки не затверджені офіційно.

ВИСНОВКИ

Із ратифікацією у 2003 році Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, Україна прийняла на себе зобов'язання щодо сприяння охороні здоров'я та благополуччю людей на індивідуальній та колективній основі згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою. Одним з інструментів для виконання цих зобов'язань є розробка цільових показників впровадження Протоколу, контроль їх досягнення та періодичний перегляд.

Метою даного звіту було проаналізувати результати процесу виконання Україною зобов'язань за протоколом про воду та здоров'я до конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків, озер та обговорення переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Одним з цільових показників є забезпечення доступу громадськості до інформації про якість питної води та інших вод відповідно до Протоколу про воду та здоров'я. На досягнення нього показника було прийняте рішення про чітке дотримання періодичності публікації Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні на веб-сторінці Мінрегіону в термін, визначений законом, а також включення розділу про хід виконання заходів з дотримання зобов'язань за Протоколом до Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища України.

У роботі було здійснено аналіз умов Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків, міжнародних озер Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції та надані висновки, щодо обговорення проекту перегляду НЦП України із громадськістю на регіональному рівні.

На громадських консультаціях з обговорення переліку оновлених НЦП було зазначено 99 коментарів від громадськості та заінтересованих сторін, які були опрацьовані експертною групою. В остаточних проектах документів було враховано 61 коментар.

В результаті перегляду діючих нині 15 НЦП та 32 індикаторів (затверджених у 2011 році) до 10 цільових областей Протоколу запропоновано 42 національних показників і 76 індикаторів прогресу до всіх 20 цільових областей Протоколу, які поки не затверджені офіційно. Оскільки, на сьогоднішній день, відсутній законодавчо затверджений оновлений перелік НЦП до Протоколу про воду та здоров'я, то розділ, щодо супроводження процесу затвердження оновленого переліку НЦП планується виконати у наступному році.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Протокол про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Протокол ратифіковано Законом України N 1066-IV (1066-15) від 09.07.2003, ВВР, 2004, N 5, ст.30).
2. Наказ Мінприроди № 324 від 14.09.2011 року «Про затвердження Національних цільових показників України до Протоколу про воду та здоров'я».
3. Звіт за темою: «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я»// Харків: УКРНДІЕП, 2016.
4. Звіт за темою: «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я»// Харків: УКРНДІЕП, 2018.
5. Короткий звіт щодо прогресу впровадження Протоколу про воду і здоров'я в Україні у 2016-2018 роках. Матеріали офіційного сайту Міністерства енергетики та захисту довкілля України. Джерело – <https://menr.gov.ua/news/33428.html>
6. Інформація про результати діяльності за водним напрямком Всеукраїнської екологічної громадської організації (ВЕГО) «МАМА-86». Київ – 2019 р. Джерело – <https://www.davr.gov.ua/fls18/Tsvetkova/RD.pdf>
7. Технічний звіт про результати аналізу ситуації щодо законодавчих, інституційних та змістовних аспектів у 20 цільових областях Протоколу про воду та здоров'я для перегляду національних цільових показників України// Водна ініціатива Європейського Союзу плюс для Східного партнерства (EUWI+) - Результат 1. Листопад 2017.
8. Документ Цільової групи Оргуської конвенції ЄЕК ООН щодо участі громадськості в процесі прийняття рішень «Проект рекомендацій щодо

sanitariia/novyny/100-ukraina-perehliadaie-natsionalni-tsilovi-pokaznyky-do
protokolu-pro-vodu-ta-zdorovia-etap-hromadskykh-konsultatsii

16. Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10.01.2002 № 2918-III / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 16, ст.112.

ДОДАТОК А
Внутрішня рецензія

РЕЦЕНЗІЯ

на звіт про науково-дослідну роботу

за темою: «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я», виконаної у 2019 р. науково-дослідною установою УКРНДІЕП (науковий керівник О.Г. Васенко)

На рецензію надано: 1) заключний звіт; 2) технічне завдання на проведення зазначеної НДР; 3) календарний план виконання роботи.

НДР виконувалася за планом науково-дослідних робіт УКРНДІЕП на 2019 р., затвердженим 25.07.2017 р. Міністерством екології та природних ресурсів України, з терміном у 2020 р. Виконавці – колектив з 11 науковців та інженерів. Організації-співвиконавці відсутні.

Мета роботи полягає в супроводженні процесу виконання Україною зобов'язань за протоколом про воду та здоров'я до конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків, озер та обговоренні переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Звіт складається з вступу, двох розділів, висновку та додатків. Текст звіту викладено на 48 сторінках.

Рецензована робота ґрунтується на аналізі відомостей, наданих міністерствами та відомствами, уповноваженими до впровадження заходів з досягнення національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я, а також на аналізі пропозицій учасників громадських консультацій, щодо оновленого переліку національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я, розроблених за участі Мінприроди України в рамках Проекту «Водна Ініціатива ЄС +» в Україні.

У тексті звіту наведений аналіз умов Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків, міжнародних озер Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції та надані висновки, щодо обговорення проекту перегляду НЦП України із громадськістю на регіональному рівні.

На громадських консультаціях з обговорення переліку оновлених НЦП було зазначено 99 коментарів від громадськості та заінтересованих сторін, які були опрацьовані експертною групою. В остаточних проектах документів було враховано 61 коментар. В результаті перегляду діючих нині 15 НЦП та 32 індикаторів (затверджених у 2011 році) до 10 цільових областей Протоколу запропоновано 42 національних показників і 76 індикаторів прогресу до всіх 20 цільових областей Протоколу, які поки не затверджені офіційно.

На думку рецензента, робота має практичну цінність з огляду на необхідність дотримання міжнародних зобов'язань за Протоколом про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер.

До роботи та звіту є наступні зауваження: оформлення звіту має деякі незначні недоліки, потребують визначення окремі поняття та терміни, що вживаються в тексті звіту.

Оцінюючи в цілому проведену роботу, результати якої наведено у звіті, слід відзначити її актуальність та прикладне значення.

Науково-дослідна робота «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» згідно з Планом науково-дослідних робіт УКРНДІЕП на 2019 р. на замовлення Мінприроди України відповідає Технічному завданню та може бути схвалена Вченою Радою УКРНДІЕП.

Рецензент:

В. о. завідувача лабораторією проблем формування та регулювання якості вод,
канд. техн. наук

В. В. Брук

ДОДАТОК Б
Зовнішня рецензія

РЕЦЕНЗІЯ
на звіт про науково-дослідну роботу
за темою: «Наукове супроводження процесу досягнення Україною
національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я»,
виконаної у 2019 р. науково-дослідною установою УКРНДІЕП
(науковий керівник О.Г. Васенко)

На рецензію надано: звіт про науково-дослідну роботу, технічне завдання на проведення зазначеної НДР, календарний план виконання роботи.

Мета роботи полягає в супроводженні процесу виконання Україною зобов'язань за Протоколом про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер та обговорення переліку оновлених національних цільових показників із громадськістю.

Актуальність роботи: Україна є Стороною Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року, який був ратифікований Законом України від 9 липня 2003 р. № 1066-IV. Відповідно до статті 1 Протоколу про воду та здоров'я, мета цього Протоколу полягає у тому, щоб на всіх відповідних рівнях, як в загальнодержавному масштабі, так і в транскордонному та міжнародному контексті, сприяти охороні здоров'я та благополуччю людей на індивідуальній та колективній основі згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою.

На виконання положень ст. 6.2 Протоколу, в 2011 році було розроблено 15 національних цільових показників (НЦП), поступове досягнення яких планувалося в два етапи (контрольні періоди – 2015 та 2020 рр.). Аналіз стану досягнення НЦП, проведений УКРНДІЕП в рамках НДР «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я (затверджені Наказом Мінприроди України від 14.09.2006 р. №324) та визначення необхідності їх перегляду» в 2016 році, показав, що станом на перший контрольний період більшість НЦП не досягнена та навіть спостерігається погіршення ситуації в сфері дотримання зобов'язань за Протоколом.

З огляду на викладене, Мінприроди як головний координатор впровадження Протоколу звернулося до Європейської Економічної Комісії ООН по допомогу в перегляді НЦП до Протоколу про воду та здоров'я. В рамках цього проекту у 2018 році був розпочатий перегляд переліку НЦП до Протоколу про воду та здоров'я, в ході якого контрольними індикаторами було охоплено всі 20 цільових областей Протоколу про воду та здоров'я. УКРНДІЕП буде здійснювати наукове, методичне та організаційне супроводження процесу досягнення Україною переглянутих НЦП.

В ході роботи над звітом було здійснено аналіз умов Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків, міжнародних озер та Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції. Були підготовлені матеріали, щодо супроводження процесу обговорення переліку оновлених НЦП із громадськістю на регіональному рівні.

Результати проведеної роботи будуть використані Мінекоенерго та іншими міністерствами, які є відповідальними за досягнення національних цільових показників (НЦП), при підготовці звітів про стан виконання вимог Протоколу та доповідей про стан навколишнього природного середовища та якість питної води. Матеріали щодо участі громадськості в обговоренні оновлених національних цільових показників будуть використані експертною групою з впровадження Протоколу про воду та здоров'я для оновлення та подальшого затвердження Переліку НЦП та розробки й впровадження Плану їх досягнення.

До роботи та звіту є наступні зауваження: у роботі були допущені окремі стилістичні помилки. Крім цього, доцільно додати коментарі громадськості з окремих питань, щодо супроводження процесу обговорення переліку національних цільових показників. Зазначені недоліки не впливають на остаточні результати дослідження і можуть бути враховані авторами до розгляду звіту на Вченій Раді УКРНДЦЕП.

Оцінюючи в цілому проведеної роботу, результати якої наведено у звіті, слід відзначити, що робота відповідає Технічному завданню і вимогам до науково-дослідних робіт та має прикладне значення.

Робота бути рекомендована для розгляду на Вченій раді установи.

Рецензент:

доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки «Національного університету цивільного захисту України», к. т. н., доцент

О.В. Рибалова

Підпис засвідчую:

ДОДАТОК В
Технічне завдання

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Директор УКРНДІЕП

_____ Гриценко А.В.

« _____ » _____ 20__ р.

ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ
на виконання прикладної наукової роботи
за темою № 7

1. Найменування прикладної наукової роботи

Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я.

2. Підстава виконання

Забезпечення впровадження положень Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Протокол ратифіковано Законом України № 1066-IV від 09.07.2003 р., ВВР, 2004, № 5, ст.30).

Забезпечення імплементації європейського законодавства до екологічної політики та політичні та/або програмних засад державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Доручення Мінприроди України (лист №5/4.1-15/6276-17 від 25.07.2017 р.).

3. Основні завдання

Актуальність роботи:

Україна є Стороною Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року, який був ратифікований Законом України від 9 липня 2003 р. № 1066-IV. Відповідно до статті 1 Протоколу про воду та здоров'я, мета цього Протоколу полягає у тому, щоб на всіх відповідних рівнях, як в загальнодержавному масштабі, так і в транскордонному та міжнародному контексті, сприяти охороні здоров'я та благополуччю людей на індивідуальній та колективній основі згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою.

На виконання положень ст.6.2 Протоколу, в 2011 році було розроблено 15 національних цільових показників (НЦП), поступове досягнення яких планувалося в два етапи (контрольні періоди – 2015 та 2020 рр.). Аналіз стану досягнення НЦП, проведений УКРНДІЕП в рамках НДР «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я (затверджені Наказом Мінприроди України від 14.09.2006 р. №324) та визначення необхідності їх перегляду» в 2016 році, показав, що станом на перший контрольний період більшість НЦП не досягнена та навіть спостерігається погіршення ситуації в сфері дотримання зобов'язань за Протоколом.

З огляду на викладене, Мінприроди як головний координатор впровадження Протоколу звернулося до Європейської Економічної Комісії ООН по допомогу в перегляді НЦП до Протоколу про воду та здоров'я. В рамках цього проекту у 2018 році був розпочатий перегляд переліку НЦП до Протоколу про воду та здоров'я, в ході якого контрольними індикаторами було охоплено всі 20 цільових областей Протоколу про воду

та здоров'я. УКРНДІЕП буде здійснювати наукове, методичне та організаційне супроводження процесу досягнення Україною переглянутих НЦП.

У процесі виконання роботи планується:

1. Підготовка розділів щодо стану впровадження Протоколу про воду та здоров'я до Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні та Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища.
2. Супроводження процесу обговорення переліку оновлених НЦП із громадськістю на регіональному рівні.
3. Супроводження процесу затвердження оновленого Переліку національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я.

4. Вихідні данні

Робота продовжує та доповнює результати досліджень, які проводилися при виконанні НДР «Аналіз досягнення Україною встановлених національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я (затверджені Наказом Мінприроди України від 14.09.2006 р. №324) та визначення необхідності їх перегляду» у 2016 році та НДР «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» у 2018 році.

Вихідними даними також виступає оновлений перелік Цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я, розроблений за участі Мінприроди України в рамках Проекту «Водна Ініціатива Європейського Союзу +» в Україні.

5. Основні результати

- Розділи про стан впровадження Протоколу про воду та здоров'я до Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні та Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища.

- Звіт про проведення обговорення переліку оновлених НЦП із громадськістю на регіональному рівні.

- Звіт про супроводження процесу затвердження оновленого Переліку національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я.

6. Етапи прикладної наукової роботи та терміни виконання

Проміжний та заключний звіт складаються відповідно до 20 грудня 2019 та до 20 грудня 2020 року.

Дата презентації заключного звіту – 25 грудня 2020 року.

Науковий керівник,
Перший заступник директора з наукової роботи,
завідувач лабораторії досліджень екологічної стійкості
об'єктів довкілля та природних територій особливої охорони,
к.б.н.,

О. Г. Васенко

ДОДАТОК Г

Витяг з протоколу засідання Вченої ради УКРНДІЕП

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА УСТАНОВА «УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ» (УКРНДІЕП)

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ

10.12.2019 № 7

м. Харків

засідання вченої ради

Склад Вченої ради науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» затверджено директором установи Гриценком А. В. від 30.01. 2019 р. у складі 27 осіб.

ПРИСУТНІ:

1. Голова Вченої ради – Гриценко Анатолій Володимирович – д-р геогр. наук, проф., директор
2. Заступник голови Вченої ради – Васенко Олександр Георгійович – канд. біол. наук, старш. наук. співроб., доц., перший заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії досліджень екологічної стійкості об'єктів довкілля та природних територій особливої охорони
3. Заступник голови Вченої ради Дмитрієва Олена Олексіївна – д-р екон. наук, старш. наук. співроб., заступник директора з наукової роботи та маркетингу наукових досліджень, завідувач лабораторії екологічно безпечного природокористування, засобів і методів моніторингу довкілля
4. Секретар Вченої ради – Савченко Наталя Володимирівна – вчений секретар
5. Брук Володимир Вікторович – канд. техн. наук, в. о. завідувача лабораторії проблем формування та регулювання якості вод
6. Варламов Євгеній Миколайович – канд. техн. наук, старш. наук. співроб., завідувач сектору засобів і методів моніторингу навколишнього природного середовища лабораторії екологічно безпечного природокористування, засобів і методів моніторингу довкілля
7. Гутков Георгій Валентинович – завідувач сектору дослідження технологічних викидів забруднюючих речовин та еколого-енергетичного аудиту лабораторії охорони атмосферного повітря та систем управління відходами; голова первинної профспілкової організації
8. Жуковський Тимофій Федорович – канд. техн. наук, старш. наук. співроб., завідувач лабораторії охорони атмосферного повітря та систем управління відходами

9. Калініченко Олена Олексіївна – завідувач лабораторії еколого-аналітичних досліджень
10. Квасов Володимир Андрійович – канд. техн. наук, старш. наук. співроб., провідний науковий співробітник сектору засобів і методів моніторингу навколишнього природного середовища лабораторії екологічно безпечного природокористування, засобів і методів моніторингу довкілля
11. Клімов Олександр Васильович – канд. геогр. наук, завідувач сектору досліджень територій особливої охорони лабораторії досліджень екологічної стійкості об'єктів довкілля та природних територій особливої охорони
12. Коваленко Григорій Дмитрович – д-р фіз.-мат. наук, проф., старший науковий співробітник лабораторії радіоекологічної безпеки та радіаційного моніторингу
13. Козловська Оксана Вікторівна – науковий співробітник лабораторії радіоекологічної безпеки та радіаційного моніторингу; голова Ради молодих вчених
14. Крайнюкова Алла Миколаївна – д-р біол. наук, проф., завідувач лабораторії біологічних досліджень та біотестування
15. Маркіна Надія Кузьмівна – завідувач лабораторії екологічної гідрогеології та оцінювання екологічного стану територій
16. Палагута Оксана Анатоліївна – канд. техн. наук, старший науковий співробітник сектору засобів і методів моніторингу навколишнього природного середовища лабораторії екологічно безпечного природокористування, засобів і методів моніторингу довкілля; член Ради молодих вчених
17. Пісня Леонід Андрійович – канд. техн. наук, провідний науковий співробітник лабораторії оцінки впливу на навколишнє середовище та екологічної експертизи
18. Саввова Оксана Вікторівна – д-р. техн. наук, доц., старший науковий співробітник лабораторії радіоекологічної безпеки та радіаційного моніторингу
19. Свердлов Борис Соломонович – старший науковий співробітник лабораторії оцінки впливу на навколишнє середовище та екологічної експертизи
20. Ткачова Олена Володимирівна – завідувач сектору розробки систем управління відходами лабораторії охорони атмосферного повітря та систем управління відходами
21. Уберман Володимир Ілліч – канд. техн. наук, провідний науковий співробітник лабораторії проблем формування та регулювання якості вод
22. Хабарова Ганна Володимирівна – канд. техн. наук, старший науковий співробітник лабораторії радіоекологічної безпеки та радіаційного моніторингу, член Ради молодих вчених
23. Цапко Наталія Сергіївна – канд. техн. наук, начальник відділу міжнародного співробітництва та науково-технічної інформації; вчений секретар спеціалізованої вченої ради К 64.812.01
24. Шевченко Людмила Петрівна – завідувач сектору оцінювання екологічного стану територій лабораторії екологічної гідрогеології та оцінювання екологічного стану територій
25. Юрченко Анатолій Іванович – завідувач лабораторії природоохоронних заходів в агропромисловому та паливно-енергетичному комплексах

ЗАПРОШЕНІ:

Старко М. В. – старший науковий співробітник, УКРНДІЕП;

Ієвлева О. Ю. – науковий співробітник, УКРНДІЕП;

Карлюк А. А. – науковий співробітник, УКРНДІЕП;

Доценко О. О. – науковий співробітник, УКРНДІЕП;

Мельник Л. В. – науковий співробітник, УКРНДІЕП;

Вітько В. І. – провідний науковий співробітник, канд. фіз.-мат. наук, УКРНДІЕП;

Свиридов Ю. В. – аспірант, УКРНДІЕП.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

3. Про розгляд звіту про науково-дослідну роботу № 7 «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» (проміжний звіт) на замовлення Мінприроди України.

Науковий керівник: Васенко Олександр Георгійович

Доповідач: Карлюк Аліна Андріївна

Рецензент внутрішній: Брук Володимир Вікторович

Рецензент зовнішній: Рибалова Ольга Володимирівна, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки «Національного університету цивільного захисту України», канд. техн. наук.

3. СЛУХАЛИ:

Карлюк А. А. – виступила з доповіддю про розгляд науково-дослідної роботи № 7 «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я» (проміжний звіт) на замовлення Мінприроди України. У своїй доповіді вона розповіла, що Україна є Стороною Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 р. Мета Протоколу про воду та здоров'я полягає у тому, щоб на всіх відповідних рівнях, сприяти охороні здоров'я та благополуччю людей згідно з принципами сталого розвитку шляхом удосконалення управління водними ресурсами, включаючи охорону водних екосистем, а також шляхом попередження, контролю і зниження ступеня поширення захворювань, пов'язаних із водою.

На виконання положень ст. 6.2 Протоколу, в 2011 році було розроблено 15 національних цільових показників (НЦП), поступове досягнення яких планувалося в два етапи (контрольні періоди – 2015 та 2020 рр.). Мінприроди як головний координатор впровадження Протоколу звернулося до Європейської Економічної Комісії ООН по допомогу в перегляді НЦП. В рамках цього проекту у 2018 році був розпочатий перегляд переліку НЦП, в ході якого контрольними індикаторами було охоплено всі 20 цільових областей Протоколу про воду та здоров'я.

Основні завдання роботи:

1. Підготовка розділів щодо стану впровадження Протоколу про воду та здоров'я до Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні та Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища.
2. Супроводження процесу обговорення переліку оновлених НЦП із громадськістю на регіональному рівні.

3. Супроводження процесу затвердження оновленого Переліку національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я.

Основні результати роботи:

Науково-технічна робота включає: проміжний звіт про науково-дослідну роботу «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я».

В результаті виконаної роботи проведено аналіз:

- умов Конвенції ЄЕК ООН про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер та Протоколу про воду та здоров'я до цієї Конвенції та процесу їх впровадження в Україні;
- аналіз відповідності громадських консультацій вимогам протоколу, щодо їх участі в обговоренні переліку оновлених національних цільових показників.

Висновки:

1. Досягнуто істотного прогресу у покращенні доступу дітей до якісної питної води у дошкільних навчальних закладах та школах.
2. За даними Мінрегіона України, на виконання Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» за кошти Держбюджету було реалізовано 38 проектів, в тому числі здійснено будівництво та реконструкція 18 водозабірних споруд та 9 водопровідних і каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання, впроваджено 11 установок доочищення питної води на системах централізованого водопостачання.
3. Проекти оновлених НЦП та Плану заходів їх досягнення розміщені для громадських консультацій на сайті Мінприроди і пройшли громадські консультації з національними обговореннями (19-20 грудня 2018 року) в Києві за участю понад 60 представників заінтересованої громадськості з 11 міст України. 99 коментарів від громадськості та заінтересованих сторін було опрацьовано експертною групою і 61 коментар було враховано в остаточних проектах документів.
4. В результаті перегляду діючих нині 15 НЦП та 32 індикаторів (затверджених у 2011 році) до 10 цільових областей Протоколу запропоновано 42 національних показників і 76 індикаторів прогресу до всіх 20 цільових областей Протоколу, які ще не затверджені офіційно.

ВИСТУПИЛИ:

Дмитрієва О. О. – поцікавилася, яка роль Міністерства охорони здоров'я України в забезпеченні впровадження положень Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер?

Пісня Л. А. – запитав, які організації установлюють національні цільові показники?

Ткачова О. В. – поцікавилася, за якими показниками спостерігається погіршення якості питної води?

Юрченко А. І. – запитав, яка роль науково-дослідної установи УКРНДІЕП у супроводженні процесу досягнення Україною переглянутих національних цільових показників?

Калініченко О. О. – попросила назвати основні проблеми у досягненні національних цільових показників у звітній період?

Доповідач відповіла на питання у повному обсязі.

Дмитрієва О. О. – запропонувала ухвалити роботу та рекомендувати представити для розгляду до Мінекоенерго України.

Гриценко А.В. – відмітив, що робота відповідає технічному завданню та виконана у повному обсязі. Запропонував ухвалити звіт про науково-дослідну роботу, рекомендувати представити роботу для розгляду до Мінекоенерго України та приступити до відкритого голосування.

При відкритому голосуванні було подано 25 голоси:
«ЗА» – 25; «ПРОТИ» – немає; «УТРИМАЛИСЬ» – немає.

УХВАЛИЛИ:

Заслухавши інформацію Карлюк Аліни Андріївни про розгляд науково-дослідної роботи **№ 7 «Наукове супроводження процесу досягнення Україною національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я»** (проміжний звіт) на замовлення Міністерства згідно Тематичного плану прикладних наукових досліджень за бюджетною програмою КПКВК 2401040 «Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері природоохоронної діяльності, фінансова підтримка підготовки наукових кадрів» УКРНДІЕП на 2019-2021 роки, Вчена рада прийняла рішення звіт ухвалити та рекомендувати представити роботу для розгляду до Мінекоенерго України.

Голова Вченої ради

А. В. Гриценко

Вчений секретар

Н. В. Савченко